

Sundbyck

K

STAMPA

B1015/44

F VII

Småttryck O. E. x. A (Ref. s. 126)

03886

En Wåns Bref

I STOCKHOLM

Til Sin Wån

På Landet.

J. F. Kryger

STOCKHOLM,

Tryckt hos LORENS LUDVIG GREFING, 1755.

Och å nyo omtryckt på Förläggarens beöfinad, 1769.

IMPRIMATUR
N. von OELREICH.

Min Herre!

Jag wil efter Min Herres begäran göra min upriktiga bekännelse öfwer den frågan: huru Enwäl-
det bör anses både efter den naturliga Lagen
och efter en sund Politique? Människan, i
sitt naturliga tillstånd betraktad, har en häftig åstundan, at
wilja lefwa Laglös; denna oförnuftiga begärelsen war grun-
den til fallet, och hon är ännu roten til all odugd och til alla
afwikelser i från Lagens rättesföre. Detta håller prof hos
hela Människo=släktet, utan åtskillnad til Alder, Kön, Stånd
eller Wiltor, til exempel: Swad är egenwiljan hos de spä-
daste barnen, än et bewis dertil, at de helst wille wara u-
tan Lag, utan styrelse, och, med et ord, ej wara någon an-
nan ansvarige för sina göromål? Så länge människorna lef-
de i sin naturliga frihet och utan Samhället, så gjorde denna
förderfwade egenkapen deras tillstånd lika med fiskarnas i
hafwet, der den större upslukar den mindre. Detta gaf an-
ledning först til mindre Samhället, der den äldste i Familien
styrde och de andre lydde: och sedan denna inrättningen fants
wara otillräckelig, at mota andras öfwerdåd, så förenade
sig flera hushåld tillsammans til samma ändamål, uti större

ka än andra at utöfwa denna begäressen; således kan et fritt folk aldrig vara nog waksamt öfwer sina grundlagar: det minsta inbrott i dessa för-murar banar vägen til Enwäldet, och då återstår allenast et steg til tyranni och tråldom. Et fritt folk bör äga rättighet at vara sin egen Lagstiftare; ty om denna rättigheten lämnades i Regentens händer allena, så hade Samhället ingen säkerhet mera emot Enwäldet: der-til kommer at ingen bättre kan författa Lagar, än de sielf-
 we, hwilkom Lagarne skola komma til godo. Det är hwar-
 ken möjeligit eller nyttigt, at hela menigheten stadgar sina Lagar; således bör detta ske genom wiså dertil utnämde Fullmäktige, som föreställa hela Samhället: och som desse äro i hela menighetens ställe, så böra och deras beslut anses såsom gjorde af hela menigheten, utan at denna har rättig-
 het, at göra derå något åtal. Ty är menigheten, såsom menighet, offkielig at göra Lagar, så kan hon icke eller gif-
 wa eller neka Lagarna deras kraft och styrka. Således äro Ständernes beslut oryggeliga, och kunna af ingen, eho det vara må, klandras: ej af Regenten; ty hans myndighet sträcker sig icke öfwer Lagarna: Honom tilkommer, at hålla hand öfwer Lagarnas wärkställighet, men ej at föreskrifwa nya, utom Ständernas samttycke: ej hos Rådet; ty de äro Ständernas Fullmäktige, och således under, men icke öfwer sine Principaler: ej hos menigheten; ty den har updragit den Lagstiftande magten åt sine Fullmäktige, icke cumulative utan private, det är utan förbehåll, at sielf pröfwa och efter omstän-
 digheterna gilla eller förkasta deras beslut. Dock böra, Stän-
 dernas beslut ej vara emot, utan ense med Grundlagarne el-
 ler Regerings-Formen; ty de äro menighetens Fullmäkti-
 ge: men denne har sielf ingen rättighet, at förändra eller uphäfwa Grundlagarne, som äro författade til hela Samhäl-
 dets bästa. Och som det är en afgjord sak, at ingen kan gifwa åt en annan hwad han icke äger sielf: så kunna och

ka än andra at utöfwa denna begäressen; således kan et fritt folk aldrig vara nog waksamt öfwer sina grundlagar: det minsta inbrott i dessa för-murar banar vägen til Enwäldet, och då återstår allenast et steg til tyranni och tråldom. Et fritt folk bör äga rättighet at vara sin egen Lagstiftare; ty om denna rättigheten lämnades i Regentens händer allena, så hade Samhället ingen säkerhet mera emot Enwäldet: der- til kommer at ingen bättre kan författa Lagar, än de sielf- we, hwilkom Lagarne skola komma til godo. Det är hwar- ken möjeligit eller nyttigt, at hela menigheten stadgar sina Lagar; således bör detta ske genom wiså dertil utnämde Fullmäktige, som föreställa hela Samhället: och som desse äro i hela menighetens ställe, så böra och deras beslut anses såsom gjorde af hela menigheten, utan at denna har rättig- het, at göra derå något åtal. Ty är menigheten, såsom menighet, offkielig at göra Lagar, så kan hon icke eller gif- wa eller neka Lagarna deras kraft och styrka. Således äro Ständernes beslut oryggeliga, och kunna af ingen, eho det vara må, klandras: ej af Regenten; ty hans myndighet sträcker sig icke öfwer Lagarna: Honom tilkommer, at hålla hand öfwer Lagarnas wärkställighet, men ej at föreskrifwa nya, utom Ständernas samttycke: ej hos Rådet; ty de äro Ständernas Fullmäktige, och således under, men icke öfwer sine Principaler: ej hos menigheten; ty den har updragit den Lagstiftande magten åt sine Fullmäktige, icke cumulative utan private, det är utan förbehåll, at sielf pröfwa och efter omstän- digheterna gilla eller förkasta deras beslut. Dock böra, Stän- dernas beslut ej vara emot, utan ense med Grundlagarne el- ler Regerings-Formen; ty de äro menighetens Fullmäkti- ge: men denne har sielf ingen rättighet, at förändra eller uphäfwa Grundlagarne, som äro författade til hela Samhäl- dets bästa. Och som det är en afgjord sak, at ingen kan gifwa åt en annan hwad han icke äger sielf: så kunna och

Rikens Ständer aldrig få någon Fullmakt til at förändra Regerings-Formen. I följe deraf kunna de ej tillåta Regenten mera myndighet, än Regerings-Lagarne fastställt. Ej kan Regenten sådant begära, eller, om det bjudes honom, emottaga; ty det strider emot hans ed och löften, och är således i alla tider olagligt på den sidan. Ej kan Pluraliteten eller de fläste Stånd i Riket göra en sådan ändring; ty den uti Lagarne stadgade friheten, är en rättighet, som ej allenast Ständerne i gemen, utan jämväl hvar Stånd och hvar medlem i Samhället särskilt tillkommer. Och som det strider emot all Lag, at någons wälfångna rättighet kan honom, genom de fläste rösterne, utom hans eget samtycke, ifråntagas; så kan ock Regerings-Formen (om det eljest lagligen ske kunde) aldrig ändras genom någon Pluralité eller de fläste rösterne, utan skulle dertil fordras en unanimité, eller et enhälligt samtycke. Men at jämväl detta ej kan ske genom någon laglig åtgärd, det är redan förut bevisst: och är det i följe deraf olagligt at förändra Regerings-Formen; så kan ock det, som efter sin natur är olagligt, ej göras lagligt genom en unanimité eller et enhälligt samtycke. Dessutom är en bekant regel uti Lagen: at det som ifrån början varit olagligt, kan aldrig genom en långvarig besittning blifwa lagligt. Och således skulle jämväl sådana ändringar af Regerings-Lagarne, på hwar sätt de ock ske kunde, aldrig förwärfwa Regenten och hans Efterträdare någon laglig och orubbad besittning af nya rättigheter och större myndighet. Ty det som är olagligen förwärfwad, det kan i alla tider och wid alla tillfällen lagligen återtagas. Dock som en olaglig besittning ofta kan i långliga tider genom wäld försvaras af den, som har magten i händerna; så fordrar försigtigheten at på det nogaste waka öfwer Grund-lagarne, så at de, hwarken genom öfrytdande eller usurpation å den ena, och et slätt stillatigande

å den andra sidan, måge til minsta delen rubbas. Derförre, om någon Regent skulle genom rättwisa, nåd och ömhet för Rikets bästa, så vinna menighetens kärlek och undersåttens trohet, at denna kunde aldeles tryggas på hans beslut och anstalter; så skulle det ändå strida emot en sund Politique, at genom formelig öfwerenskommelse lämna honom för hans Person större myndighet än Lagarne honom tillagt; ty om någon kommer efter honom på Throne, som mera älskar sitt eget inbillade bästa än Rikets wälfärd, och endast nyttjar sin höghet til försvar för enskilda affigter; så skulle en större myndighet wara illa förwarad i hans händer. Men at då återtaga hwad en gång är gifwit, änskönt det skedd med wilkor, det kan ej aflöpa utan buller och inbördes oro: liighet samt blods-utgiutelse, ja wäl ändå blifwa omöjligt. Dessutan kan intet tilfälle gifwas, då förnuftigt stadgade Regerings-Lagar behöfde ändras i den affigt at tillskantsa Regenten större myndighet; ty om han nyttjar den myndighet som Lagarne tillåta, och förwarar sig menighetens kärlek genom rättwisa och ömhet för Rikets bästa, så kan ingen ting hindra honom at främja Samhåldets wälfärd, hwilket alla Ränders och tiders exempel utwisa: Han är då wärfeligen Enwäldig, men under skydd af Lagarne, i hwilka et rätt och förnuftigt Enwælde bör sökas, och icke i den styrande magtens blotta wilja och befallning. Med et ord: En Regent förmår alt, som är enligt Lagarne, men bör wara Magtlös uti alt, som strider emot Lagarne. Således lærer en rättwis Herre och som rätt nyttjar magten, hwilken Lagarne honom tillagt, aldrig begära större myndighet; ty han behöfwer det icke. Det lærer och derförre altid finnas, at, när sådane tilbud ske, det egenteligen icke är Regenten som det begärer, utan någre hans Gunstlingar; ty som desse ej kunna försvara sina göromål under Lagarne, så synes det wara nödvändigt, at tillskantsa Regenten en laglös myndighet,

Ätminstone i de stycken, som måst pakka sig för deras enskilda och egenmyttiga affigter. Derföre när friheten hotas med något inbrott uti Regerings-Lagarne, så är ingen ting angelägnare, än at genast ifrån Regentens Person blifwa skilde alla elaka Rådgifware, som, under et sken at söka Regentens bästa, endast söka sit eget, och wilja bygga sin egen myndighet på Grundlagarnes lägerwall. Detta medlet är så oswickeligt, at man nästan kan göra sig försäkrad om en Regents wälwilja, rättwisa, och billiga tänkesätt, så snart han får tänka för sig sielf, hwad hans egen jämte Rikets sanskyldiga wälfärd fordrar. För öfrigit, hwad skulle wäl förmå et förnuftigt folk, at låta inkränka sin lagliga frihet, när det lydeligen kan finna, at det icke är Regenten, utan några Smet-ungar som sådant begära och til sina enskilda affigter behöfwa. Ingen ting är farligare, än låta sådana propositioner komma til någon öfwerläggning, och ännu mindre til omröstning, utan de böra genast med förakt afwisas och Upphofsmanen tagas för hufwudet samt straffas som en Riks-Förrådare; ty om detta blifwer utur agt låtit, så kan man vara wis deruppå, at det ena försäteliga tilbud skal följa på det andra, tills omsider frihetens grundwalas tillika med Lagarne trampas under fötterna, och sådant endast til några få menediga människors enskilda förmon, med Regentens och Rikets oboteliga skada. Dese äro mina oförgripeliga tankar öfwer det upgifne wigtiga ämnet, hwarmed jag slutar och framhårdar.

